

Kuntoutuksen vaikuttavuus kehitysvammaisten henkilöiden toimintakykyyn ja työelämään osallistumiseen sekä työllistymistä estävät ja edistävät tekijät: järjestelmällinen kirjallisuuskatsaus

Nina Nevala, Irmeli Pehkonen, Antti Teittinen, Hannu T. Vesala,
Pia Pörtfors, Heidi Anttila

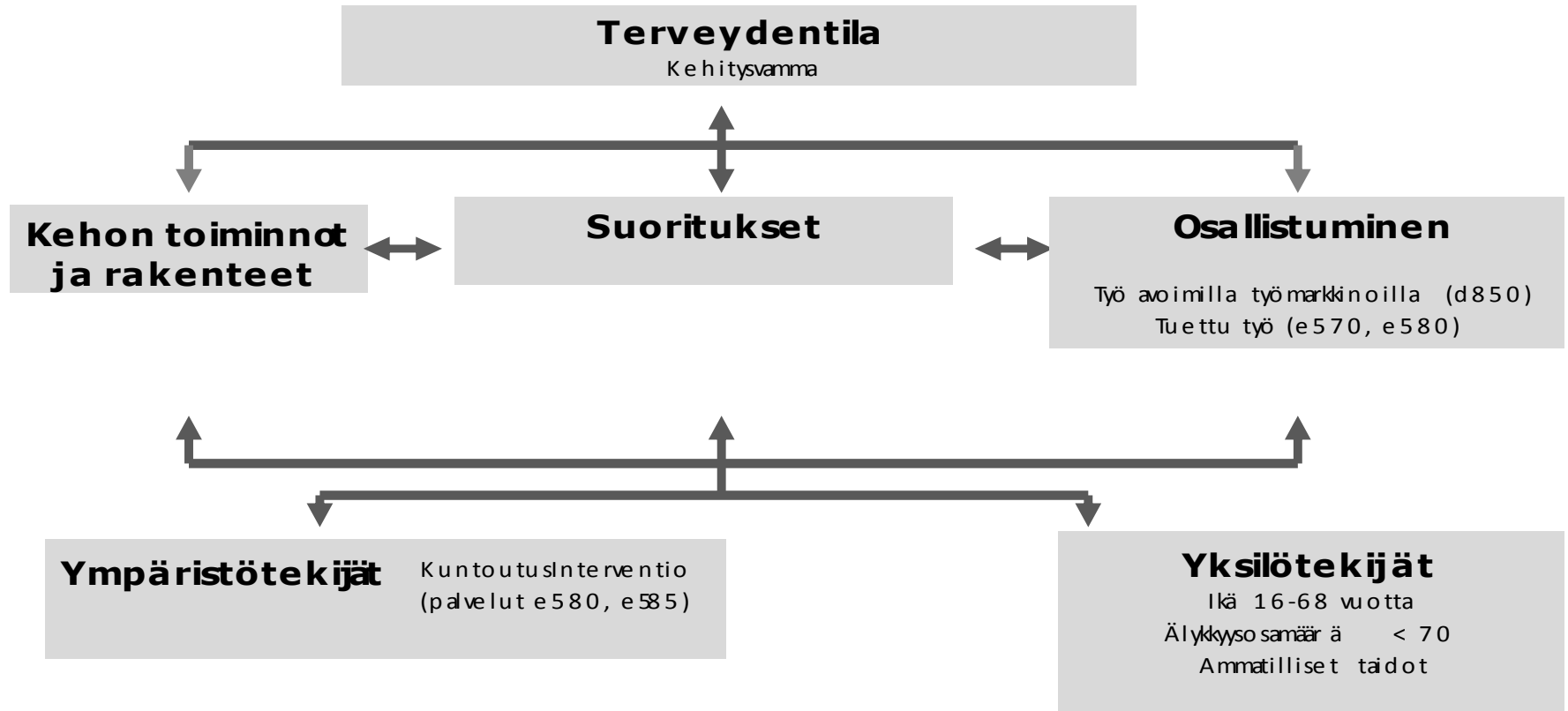
Tavoite

Järjestelmällisen kirjallisuuskatsauksen tavoitteena oli koota tietoa kuntoutuksen vaikuttavuudesta kehitysvammaisten henkilöiden toimintakykyyn ja työllistymiseen sekä saada tietoa työllistymistä estävistä ja edistävistä tekijöistä.

Tutkimusten valintakriteerit

- määrälliset, laadulliset ja monimenetelmäiset tutkimukset sekä tapaustutkimukset
- englanninkieliset vertaisarvioidut alkuperäistutkimukset
- julkaistu 1/1990 - 9/2016
- tutkimusten kohderyhmänä työikäiset (16 - 68 v) henkilöt, joilla kehitysvamma
- interventiona jokin kuntoutustoimenpide (lääkinnällinen, ammatillinen, sosiaalinen, kasvatuksellinen tai yhteisöpohjainen)
- ensisijainen tulosmuuttuja työllistyminen avoimille työmarkkinoille (tuettu, ei-tuettu työ) tai työssä suoriutuminen, toissijainen tulosmuuttuja henkilön toimintakyky

Teoreettinen viitekehys

Tutkimusten haku

Tietokannat:

CINAHL, Cochrane Central Register of Controlled Clinical Trials, Embase, Eric, Medic, Medline, OTseeker, PEDro, PsycInfo, PubMed, Socindex, Cochrane Library ja Web of Science

Hakukoneet:

Google Scholar

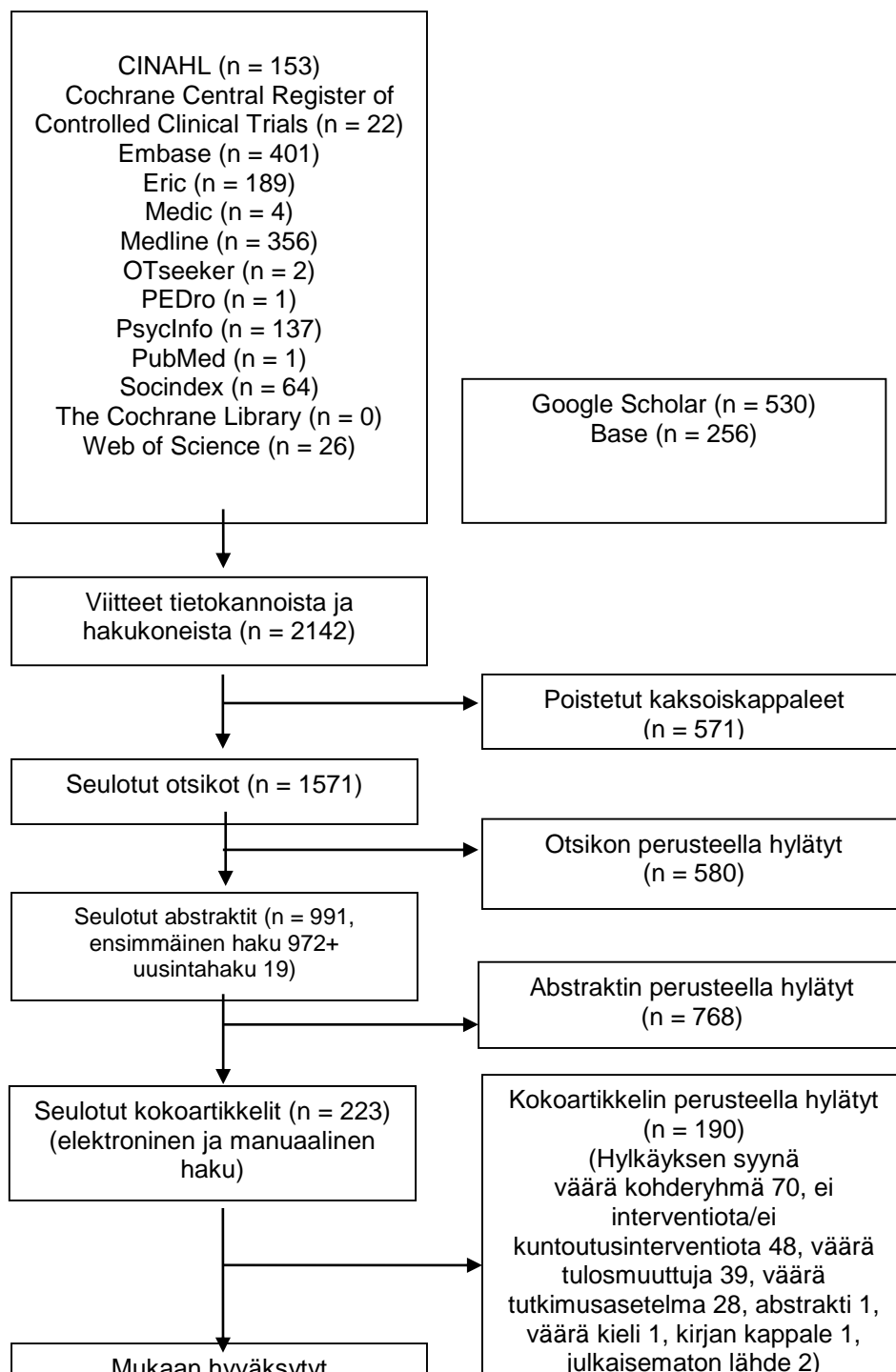
BASE (Bielefield Academic Search Engine)

Tutkimusten laadunarviointi

- Satunnaistetut vertailututkimukset
 - Satunnaistettujen vertailututkimusten laadunarvioinnin kriteeristö (van Tulder 2003)
- Kohorttitutkimukset
 - The Newcastle-Ottawa Scale (NOS) (Wells ym. 2013)
- Laadulliset tutkimukset
 - Critical Appraisal Skills Program (CASP) arviointikriteeristö (Critical Appraisal Skills Program 2017, muokattu)
- Tapaustutkimukset
 - JBI menetelmä (The Joanna Briggs Institute 2016)

Näytön aste

- Tutkimusten antamaa näyttöä arvioitiin GRADE-luokituksella (Grading of Recommendations, Assessment, Development, and Evaluation), jonka avulla kuvataan luottamusta siitä, että tulokset ovat tosia (GRADE 2004)
- Näytön aste jakautui neljään luokkaan:
 - Vahva
 - Kohtalainen
 - Heikko
 - Erittäin heikko

Katsaukseen valitut tutkimukset

- kahdeksan määrällistä (RCT, CCT, 6 kohorttia), viisi laadullista (kaksi haastattelututkimusta, yksi haastattelu-, havainnointi ja dokumenttitutkimus, kaksi etnografista tutkimusta) ja yksi monimenetelmäinen tutkimus sekä 19 tapaustutkimusta
- mukaan otetuissa 33 tutkimuksessa yhteensä 108 452 osallistujaa, ikä 16 - 47 v
- yksi kohortti ja yksi laadullinen tutkimus kohdistui lievästi kehitysvammaisiin, tapaustutkimuksissa esillä vamman eri vaikeusasteet
- Interventiot toteutettiin toisen asteen koulutuksen yhteydessä, koulutuksesta työelämään siirtymisen vaiheessa, työnhakuun liittyen tai työkeskuksessa toimiville

Mitä interventioissa kehitettiin?

- työsuoritus
- itsenäinen toiminta ja itseohjautuvuus
- käyttäytymisen valmiudet
- kommunikointi
- tavoitteiden asettaminen ja toiminnan suunnittelu/arviointi
- ongelmanratkaisu ja päätöksenteko
- päivittäisen elämän liittyvät valmiudet
- ympäristössä liikkuminen

Digitaalisia ratkaisuja työsuorituksen tukena (tapaustutkimukset)

- videomallinnus tai ääniohjaus (Allen ym. 2012, Bennet ym. 2010)
- kuvakalenteri (Carson ym. 2008)
- älypuhelin (Chang ym. 2011)
- kämmentietokone (Furniss ja Ward 1999)
- eripituiset äänimuistutteen (Taber ym. 1998)
- *mm. ravintola-, sairaala-, tehdas- ja varastotyö*

Tulokset (1)

- Tutkimustiedon mukaan on näyttöä siitä, että tuettu työ tukee kehitysvammaisten henkilöiden työllistymistä avoimille työmarkkinoille.
- Näyttö perustuu kolmeen tutkimukseen, joista yksi oli korkealaatuinen satunnaistettu vertailututkimus (Goldberg ym. 1990), yksi korkealaatuinen (Cimera 2011) kohorttitutkimus ja yksi keskinkertainen (Gray ym. 2000) kohorttitutkimus.
- Kohderyhmänä oli 16 947 kehitysvammaista henkilöä.

Tulokset (2)

- Tutkimusten perusteella näyttöä on siitä, että työkeskuksessa työskentely ei lisää kehitysvammaisten työllistymistä avoimille työmarkkinoille.
- Näyttö perustuu kahteen korkealaatuiseseen tutkimukseen, joista toinen oli satunnaistettu vertailututkimus (Goldberg ym. 1990) ja toinen kohorttitutkimus (Cimera 2011)
- Kohderyhmänä oli yhteensä 15 089 kehitysvammaista henkilöä.

Tulokset (3)

- Tulosten perusteella on näyttöä siitä, että toisen asteen koulutus ja siihen sisältyvät palvelut ja työharjoittelu lisäävät kehitysvammaisten henkilöiden siirtymistä koulusta avoimille työmarkkinoille.
- Näyttö perustuu yhteen korkealaatuisen (Arvidsson ym. 2016) ja kahteen keskinkertaiseen (Joshi ym. 2012, Beyer ja Kaehne 2008) kohorttitutkimukseen.
- Kohderyhmänä oli yhteensä 74 869 henkilöä.

Tulokset (4)

- Laadullisten tutkimusten perusteella työllistymistä edistäviä tekijöitä ovat:
 - henkilön oma aktiivisuus ja perheen tuki
 - tehokas työvalmennus
 - työnantajan ja työyhteisön tuki ja työn arvostaminen
 - työympäristön kehittäminen
 - yrittäjän tukihenkilö
- Työllistymistä estäviä tekijöitä ovat:
 - palveluntuottajien pyrkimys sovittaa henkilöitä olemassa oleviin palveluihin (esim. työkeskus) huolimatta siitä vastasivatko ne asiakkaan tarpeita, vahvuuksia ja kiinnostuksen kohteita
 - koulussa koettu syrjintä
 - huonot kokemukset koulun luokkaopetuksesta
 - työharjoittelun ja työkokemuksen puute

Tulokset (5)

- tapaustutkimusten perusteella erilaisilla teknologisilla/digitaalisilla ratkaisuilla voitiin tukea kehitysvammaisten työssä suoriutumista ja itsenäisyyttä

Toimenpide-ehdotus 1: Tuetun työn malli käyttöön

- Kehitysvammaisten työllisyyspalvelujen tavoitteena tulisi aina ensisijaisesti olla ansiotyö (palkkatyö, yrittäjäyys) > palvelujen pitäisi tukea tätä tavoitetta
- Tuetun työllistymisen ja työ-/työhönvalmentajan palveluja jokaiseen kuntaan/maakuntaan.
- Työvalmentajien ammattitaito ja työote vaikuttavat kehitysvammaisten henkilöiden itsemäärämisoikeuden, itsenäisyyden ja toimijuuden vahvistumiseen.
- Tuetun työn toimintamalli tietoon työnantajille ja oppilaitoksille. Tuetun työn hyvät käytännöt ja tulokset esille > tarvitaan lisää koulutus- ja viestintäaineistoja

Toimenpide-ehdotus 2:

Työ- ja toimintakeskusten kehittäminen

- Työ- ja toimintakeskusten tulisi kehittyä työelämään ja itsenäiseen elämään valmentaviksi ja tukeviksi nykyisen ”säilyttävän” toiminnan sijaan
- Uudenlaiset toimintatavat kuten työpajat
- Tietoteknisten valmiuksien kehittäminen ja laitehankinnat
- Henkilöstön ja asiakkaiden koulutus

Toimenpide-ehdotus 3: Kannustinloukun poistaminen

- Eläke ei joustaa, vaan työaika joustaa, kun ansaintaraja (palkka ja eläke) ei saa ylittyä > tarvitaan joustavampaa palkan ja eläkkeen yhteensovittamista
- Eläkkeen voi jättää lepäämään palkkatyön ajaksi ja voi hakea sen sijalle vammaistukea > käytetään vähän
- Olisivatko työnantajat valmiita maksamaan kehitysvammaisille henkilöille täyttä palkkaa, jos he työskentelisivät kokoaikaisesti? (Palkkatuki)

Toimenpide-ehdotus 4:

Kannustetaan työnantajia palkkaamaan kehitysvammaisia henkilöitä

- suurin osa (65 %) työnantajista, joilla on palkkatyösuhteessa kehitysvammaisia henkilöitä, ovat sitä mieltä että kehitysvammaisen työntekijän palkkaaminen on taloudellisesti kannattavaa, 5 % on tästä eri mieltä
- lisää tietoa ja hyviä esimerkkejä työnantajille

Toimenpide-ehdotus 5: Työharjoittelupaikkoja kehitysvammaisille

- Lisätään työharjoittelupaikkoja sekä yksityisen että julkisen sektorin työpaikoille
- Kehitetään yhteistyömalleja työpaikkojen ja oppilaitosten välille
- Motivoidaan työnantajia palkkaamaan kehitysvammaisia henkilöitä > selkeät toimintamallit kehitysvammaisten työharjoittelun toteuttamiseen

Toimenpide-ehdotus 6: Tietoa nuorille eri ammateista ja uramahdollisuuksista

- Kehitysvammaisille nuorille ja heidän perheilleen tietoa eri uravaihtoehdoista ja poluista työelämään
- Selkokielliset tietopaketit ja videotietoiskut eri ammateista ja niiden vaatimuksista
- Onnistuneita tarinoita, tapauskuvauksia